

VEOMA POUČNA DISKUSIJA

Josip Roglić

Ugledni njemački časopis »Geographische Rundschau« objavljuje u broju 11 (studeni 1970) četiri članka (J. Schmithüsen, Die Aufgabenkreise der Geographischen Wissenschaft; H. Bobek, Zur Frage eines neuen Standorts der Geographie; E. Wirth, Zwölf Thesen zur aktuellen Problematik der Länderkunde i D. Bartels, Zwischen Theorie und Metatheorie).

Diskusija povezana sa zbivanjima u njemačkim geografskim krugovima, a to je dio pojava u znanstvenom životu uopće. Živimo u vremenu kada tehnički razvoj omogućuje, a znanstvena povezanost i praktična primjena traže, kvantitativno preciziranje i izražavanje. Nova znanstvena metoda sukobljava se s objektivnim poteškoćama i osobnim navikama; nedvojbeno je da u geografiji ima jednog i drugog.

Znanstveni metodski prijelom osjeća se naročito na sveučilištima i zahvaća njegov čitav organizam. Treba istaći da je to s oba aspekta značajno; dokazuje da su univerziteti pramci znanstvenog progresa, te da proces naučnog formiranja organski povezuje nastavnike i studente. Posebno je važno da prijelom izaziva vrtloge u inače nediferenciranom krugu socijalnih disciplina.

Geografija na njemačkim univerzitetima, vjerojatno i druge discipline, ima specifičan položaj. Stvarna nastava traje oko 6 mjeseci, ostalo su praznici različite vrste. Smatramo da je to velika prednost, jer sveučilišni nastavnici imaju vremena, a lako dolaze do sredstava i pomoćnika, za znanstveni rad.

Posebno treba istaći nastavni liberalizam koji omogućuje nastavnicima da se ograniče na svoju usku specijalnost, prepuštajući studentima samoinicijativno stručno dopunjavanje iz raspoloživih izvora. Kad se uz to imaju u vidu duži dopusti za znanstvena istraživanja, onda je razumljivo da su univerziteti žarišta novih ideja i plodno polje dostignuća.

Sredstva sveučilišnih instituta su dostupna studentima, koji su obavezni da samostalno rade. Od svih zemalja koje poznajem, na njemačkim univerzitetima se najviše osjeća prisutnost studenata i prema tome ne bi mogli zaključiti da ima tako dugih prekida u nastavi.

Institucionalna znanstvena orijentiranost redovito odražava nastavničku specijalnost. Kad se tome doda da se organizacije univerziteta pojedinih njemačkih »zemalja« ponešto razlikuju i da je donedavno općenito bio primjenjivan sistem jednog profesora, onda je razumljivo do kakvih sužavanja i međusobnih razlika je došlo.

Sistem nastave, određen orijentacijom nastavnika a ne biti struke, naročito je problematičan za geografiju. Pojedini univerziteti se međusobno razlikuju, ne samo prema prirodnoj ili društvenoj grani koja je njegovana, već ponekad i prema gledanjima

u istoj specijalnosti. Zbog prirode univerzitetske nastave, specifična gledanja pojedinih »škola« prenose se na mlade. Opća je značajka da je društveni aspekt u geografiji dugo bio sporedan i podlegao je profesionalnim devijacijama.

Istina, sistem poziva nastavnika omogućuje prostorni kontinuitet »škola«, jača konfrontaciju, što dobro poznajemo iz novijeg razvoja njemačke geografske misli.

Specijalistička orijentacija i konfrontacija uvjetovale su zapostavljanje kompleksnog geografskog objekta; što se odražava i u dinstinkciji termina »Erdkunde« (opća geografija) i »Länderkunde« (regionalna geografija). Na regionalnu geografiju se malo stiže u nastavi i u pisanju; to se ostavlja »za kraj života«. U matičnoj zemlji znanstvene geografije imamo malo dobrih regionalnih monografija, koje bi se odrazile, odnosno »primjenile« u stručnom odgoju i javnom mišljenju. Takvo usmjeravanje je uvjetovalo gubitak položaja u općem obrazovanju i javnom ugledu.

Nedavno dokidanje jedno-profesorskog sistema uvjetovalo je konferenciju dviju ili više specijalnosti na istom mjestu, ali nije bilo vremena, a možda ni težnje da se nađe zajednička osnova. Pokušaji pojedinaca »teoretičara«, da se divergentnosti slože u sistem, nisu imale jačeg utjecaja.

Nije čudo da je opća osobina suvremenog trenutka imala odraza u geografiji. Težnja da se kvantitativno precizira utjecaj socijalnog faktora je razumljiva ali jednostrana reakcija (D. Bartels i dr.), jer se oslanja na opće znanstvene tendencije više nego na bit i probleme vlastite struke. Bartels to dobro izražava naslovom »Između teorije i metateorije«. Odlučno odbacuje dosadašnju teoriju koja je koncipirala »logički sistem geografije«. Smatra da će kvantitativni modeli otkriti i precizirati nove elemente i faktore, na kojima će se bazirati »metateorija«.

Skloni novome i radikalniji u potezima, studenti su na njemačkom geografskom kongresu u Kielu (1969) tražili moderniziranje geografije i napuštanje »regionalne geografije« i nauke o pejzažu. Taj potez je bio znak za uzbunu.

Prof. Schmithüsen, neovisno na prigovor, nastavlja da utvrdi logički geografski sistem u kome su objektivno najvažniji elementi: koretika ili regionalna geografija; singeretika ili proučavanje pejzaža i aitionetika ili izučavanje geofaktora.

Prof. Bobek je prihvatio rukavicu, polemizira sa stavovima Bartelsa i dr. Povratak na geografski dualizam ne znači progres. Veoma je značajno stanovište ovog najjementnijeg »socijalnog geografa« da je »regionalna geografija aktualnija i od većeg društvenog značenja nego opća geografija«. Slaže se s Otrembinom konstatacijom (1970) da će »društvo tražiti predodžbu svijeta, a to će, bez obzira da li mi hoćemo ili nećemo, osigurati ulogu regionalne geografije«.

Još odlučnija je reakcija prof. E. Wirtha. Stanovište mladih je vjerojatno posljedica dugog počivanja na lovorikama otaca i

djedova. Treba se orijentirati na objekt, na prostornu stvarnost; iz tog odnosa će kao i u drugim naukama, proisteći specifične metode rada i napredak.

Posljedica ovih sukoba i rasprava je naknadno održana rasprava o regionalnoj geografiji. Zapostavljanje regionalne geografije je slabost i izvor problema njemačke geografije, i ne samo njemačke.

OPĆA GEOGRAFIJA

1908. — *Pr. Directionale de la Géographie Physique et Statistique de France*, Paris 1910, pp. 448.

Uvodnik i revidirani predgovor objavljen je francuski i čita se izvorno. Geografija nije samo jedna od znanosti, nego je jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene.

Uvodnik i revidirani predgovor objavljen je francuski i čita se izvorno. Geografija nije samo jedna od znanosti, nego je jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene.

Uvodnik i revidirani predgovor objavljen je francuski i čita se izvorno. Geografija nije samo jedna od znanosti, nego je jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene.

Uvodnik i revidirani predgovor objavljen je francuski i čita se izvorno. Geografija nije samo jedna od znanosti, nego je jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene.

Uvodnik i revidirani predgovor objavljen je francuski i čita se izvorno. Geografija nije samo jedna od znanosti, nego je jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene.

Uvodnik i revidirani predgovor objavljen je francuski i čita se izvorno. Geografija nije samo jedna od znanosti, nego je jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene.

Uvodnik i revidirani predgovor objavljen je francuski i čita se izvorno. Geografija nije samo jedna od znanosti, nego je jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene.

Uvodnik i revidirani predgovor objavljen je francuski i čita se izvorno. Geografija nije samo jedna od znanosti, nego je jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene.

Uvodnik i revidirani predgovor objavljen je francuski i čita se izvorno. Geografija nije samo jedna od znanosti, nego je jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene. To je, u stvari, jedna od znanosti koje su najviše razvijene.

X. Bogdan